

SABIN ADRIAN LUCA, *Așezări neolitice pe Valea Mureșului (I). Habitatul turdășan de la Orăștie – Dealul Pemilor (punct X₂)* – cu contribuții de Georgeta El Susi, Marius Ciută, Alexandru Sonoc –, 125 p. text, 46 planșe, 2 hărți, 10 planuri, 1 tabel, în Bibliotheca Musei Apvlensis, IV, Muzeului Național al Unirii, Alba Iulia, 1997, I.S.B.N. 973-0-00546-X.

Cuvânt-ul înainte al volumului este semnat de directorul Muzeului Național al Unirii, din Alba Iulia,

prof. dr. Horia Ciugudean, în calitate de editor, în care se arată că lucrarea „este un model demn de urmat în ceea

ce privește prelucrarea și publicarea promptă a rezultatelor cercetării arheologice”.

După o scurtă *Prefață* a autorului, în *Cap. I* (cu 4 subcapitole), semnat M. Ciută se face *Descrierea geomorfologică a zonei Orăștiei* (A. *Delimitarea zonei cercetate arheologic*; B. *Configurația geo-fizică*, cu 1. *Zona muntoasă*, 2. *Zona piemonturilor și a dealurilor*, 3. *Zona depresiunilor și culoarele de depresiune*, 4. *Arterele hidrografice*, 5. *Clima*, 6. *Solurile și 7. Vegetația*; C. *Căile de comunicație* și D. *Sursele de materii prime*), insistându-se asupra mediului ambiental în care s-au dezvoltat comunitățile din zona Orăștiei și a rolului ecosistemului asupra modului de viață.

Cap. II, intitulat *Cercetări de suprafață în zona Orăștiei* este de fapt un scurt istoric al descoperirilor, S. A. Luca realizând, cu această ocazie, un model de cercetare de suprafață, în sistem de caroiaj, materialele arheologice fiind prezentate în funcție de locul descoperirii.

Cap. III (S. A. Luca) a fost organizat pe două subcapitole: A. *Descrierea cercetărilor sistematice de la „Dealul Pemilor”*, punct X_2 și B. *Analiza materialului arheologic*. În prima parte (A1) se prezintă *Sistemul de săpătură. Secțiuni, case și suprafețe*, pe anii de cercetare cu numerotarea complexelor, scurta descriere a materialelor, cu încadrarea lor cronologică și atribuirea culturală, precum și a problematicii ridicate de fiecare secțiune sau complex, ceea ce conferă acestei părți o notă analitică. Cea de a doua parte (A2), referitoare la principalele coordonate stratigrafice ale stațiunii de pe terasa întâia a Mureșului, este concepută ca o prezentare generală a stratigrafiei, insistându-se asupra straturilor cu urme arheologice, în funcție de secțiuni. Analiza principalelor complexe arheologice (A3) este făcută în funcție de tip, cu o descriere completă a materialului: a. Locuințe de suprafață, bordeie, șanțuri și morminte. În cel de al doilea subcapitol (B), analiza materialului a fost realizată pe tipuri de piese (1. Unelte și arme, 2. Ceramica, factura ei și comparații statistice) și este însoțită de 40 de tabele unde sunt prezentate procentual categoriile ceramice, în funcție de culoare, pe secțiuni, adâncimi și complexe, ceea ce face ca aceste tabele să poată fi introduse în bazele de date pentru a se putea compara cu materialele din alte stațiuni, pentru o mai bună corelare a cunoștințelor despre grupul cultural Turdaș. Analiza formelor ceramice (b) este un alt exemplu de prezentare a materialului ceramic, ușor de prelucrat cu ajutorul computerului, autorul făcând trimitere pentru fiecare tip și variantă la planșe ilustrative. Descrierea ornamentelor (c) se face în același sistem, astfel că imaginea acestei categorii de piese (ceramica) să fie cât mai elocventă, motiv pentru care lucrarea constituie cea mai cuprinzătoare monografie a unei așezări turdășene, realizate până acum. Un subcapitol aparte este destinat prezentării obiectelor speciale: plastica (d) și altărașele de cult, cu descrierea lor amănunțită și cu analogiile ce se pot face pentru

fiecare piesă în parte, ceea ce implică cunoașterea legăturilor directe și indirecte cu comunitățile contemporane.

Încadrarea cronologică și culturală a așezării neolitice de la Orăștie – „Dealul Pemilor” punct X_2 este tratată în cap. IV, cu 2 subcapitole: A *Repere culturale turdășene*; B. *Așezarea de la Orăștie/Dealul Pemilor, locul și rolul ei în cadrul culturii Turdaș*. Pentru a se crea o imagine cât mai veridică asupra a ceea ce înseamnă „cultura” Turdaș, autorul enumără localitățile unde au fost semnalate astfel de situri pentru a marca aria de răspândire (apar și stațiuni inedite, unele descoperite de autor). O problemă just percepută este aceea că materialele turdășene „apar în corelație cu mai multe culturi sau grupe culturale transilvănene”, căutându-se explicarea acestui fenomen atunci când se constată legături cu cultura Petrești, grupul Lumea Noua, grupul Iclod, cultura Vinča, aspectul Tăulaș, autorul remarcând un „nivel intermediar” între Turdașul clasic și cultura Petrești. După opinia autorului, grupul Foeni nu constituie faza A a culturii Petrești, deoarece are prea multe elemente Vinča C, considerând această ipoteză privind grupul Foeni, doar „teoretică”. Faza Vinča C a avut rol doar în declanșarea mișcării spre nord a comunităților turdășene, care vor contribui la formarea grupului Iclod. După analiza materialelor, autorul constată că deși evoluția turdășană este relativ scurtă din punct de vedere cronologic este foarte dinamică. Este firesc ca după o prezentare analitică a stațiunii de la Orăștie și a problematicii generale legate de „cultura” Turdaș (noi o considerăm grup cultural ce face parte din marele complex cultural Cluj/Cheile Turzii/Lumea Noua/Iclod), autorul să insiste asupra locului și a rolului sitului de pe Dealul Pemilor în cadrul arealului turdășan.

Ultimul capitol (*Cap. V*) este redactat de Georgeta El Susi și cuprinde *Analiza resturilor de faună din așezarea neolitică de pe „Dealul Pemilor”* având subcapitolele: I. *Descrierea materialului*; II. *Structura fizică a populațiilor de animale, cu rolul ocupat de: bovine (A), suine (B), ovicaprine (C), canide (D), cervide (E) și urside (F)*; III *Exploatarea speciilor*; IV. *Raporturile interspecifice*. Prezentarea materialului faunistic este însoțită de tabele sinoptice și grafice, conform distribuției speciilor în funcție de categoriile osteologice, pe stațiuni, sau raporturi între specii, precum și ponderii numărului minim de indivizi, pe stațiuni contemporane cu cea de la Orăștie, sau pe cantitatea de carne rezultată în urma sacrificării. Acest capitol întregeste imaginea asupra modului de viață a comunității turdășene de la Orăștie și face ca această lucrare să nu fie numai o monografie arheologică, ci să se apropie de un studiu istoric interdisciplinar.

Lucrarea conține și un amplu rezumat în limba germană (*Die Jungsteinzeitliche Siedlung von Orăștie, Broos/Szaszvaros/„Dealul Pemilor”/„Bohmenhugel”, CsehekDombja*), punct X_2), ca și o traducere a explicațiilor planșelor, alături de o listă pentru abrevieri și una a

bibliografiei folosite. De un real ajutor pentru cititor sunt și cele două tabele sintetice, unul cu tipologia formelor ceramice din așezarea neolitică de la Orăștie și cel de al doilea cu semnele de pe corpul vaselor și torșilor.

Lucrarea prezentată constituie un model de analiză aprofundată a unui sit arheologic, privit ca parte integrantă a unui ecosistem, care acționează asupra sa și implicit asupra comunității care a întemeiat-o. Prin prezentarea detaliată a materialelor și a observațiilor arheologice această lucrare poate fi folosită ca un „manual”

al modului cum trebuie prezentată monografia unei stațiuni, dând posibilitatea și altor specialiști să poată face corelații cu siturile pe care le studiază. Sistemul de tabele și prezentarea întregului material ridică valoarea lucrării, recomandând-o ca un instrument de lucru util și necesar pentru cunoașterea fenomenelor care au avut loc la finele neoliticului mijlociu și respectiv neoliticul târziu, procese care pregătesc apariția eneoliticului.

ZOIA MAXIM